

BAE-İSRAİL NORMALLEŞMESİNİ ANLAMLANDIRMAK

“

Normalleşme hamlesiyle birlikte BAE, 1979 yılında Mısır ve 1994 yılında Ürdün'ün benzer hamlelerinin ardından İsrail ile ilişkilerini normalleştiren üçüncü Arap ülkesi oldu. Anlaşma her ne kadar “tarihi” bir adım olarak nitelendirilse de aslında BAE ile İsrail arasında uzun zamandır devam eden “örtülü” ilişkilerin açığa vurulması anlamına gelmektedir.

”

Doç. Dr. İsmail Numan Telci

ORSAM Başkan Yardımcısı

bir adım olarak nitelendirilse de aslında BAE ile İsrail arasında uzun zamandır devam eden “örtülü” ilişkilerin açığa vurulması anlamına gelmektedir. BAE ve İsrail arasında bir süredir sosyo-kültürel ilişkilerin artmasının yanında, siber teknoloji ve istihbarat alanında bilgi alışverişi yapıldığı tahmin ediliyordu. Normalleşme, İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak etmekten vazgeçtiği sözü üzerine onaylandıysa da İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, konuyla ilgili açıklamalarında ilhaktan vazgeçilmediğini ima eden ifadelerde bulundu. Dolayısıyla normalleşme ile Filistin'in

koruyuculuğunu üstlendiğini iddia eden BAE, anlaşma üzerinden çok kısa bir zaman geçmesine karşın uzun dönemde prestij kaybı yaşayabileceğini görmüştür. Geline bu noktada, BAE ile İsrail arasındaki ilişkilerin arka planına göz atmak faydalı olacaktır. Bu bağlamda normalleşmenin ortaya çıkmasında birkaç dönüm noktasından söz edilebilir.

13 Ağustos 2020 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İsrail tarafından ortak bir açıklama yapılarak İsrail ile BAE arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda anlaşmaya varıldığı açıklanmıştır. Normalleşme hamlesiyle birlikte BAE, 1979 yılında Mısır ve 1994 yılında Ürdün'ün benzer hamlelerinin ardından İsrail ile ilişkilerini normalleştiren üçüncü Arap ülkesi oldu. Anlaşma her ne kadar “tarihi”

BAE ile İsrail ilişkilerinde dönüştürücü etkiye sahip en önemli gelişmelerden birisi 2011 yılında başlayan Arap Devrimleridir. Gösterilere karşı benzer pozisyon alan iki ülke süreç boyunca üstü kapalı bir ittifak içerisinde olmuşlardır. Bu gösterilerle birlikte bölgede etkisini arttıran Müslüman Kardeşler Hareketi hem BAE hem de İsrail tarafından bölgesel statüko ve rejim güvenliğine karşı tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Bu noktada Abu Dabi ve Tel-Aviv, Devrim Hareketlerinin başarısız olması adına karşı devrimci pozisyon almışlardır. Müslüman Kardeşler'in bölgedeki artan etkisi, BAE ile İsrail'i ortak güvenlik kaygıları sebebiyle aynı zeminde buluşturmuştur. Bu duruma en açık örnek Mısır'da demokratik seçimlerle iktidara gelen ilk cumhurbaşkanı olan Müslüman Kardeşler üyesi Muhammed Mursi'nin askerî bir darbe ile görevinden uzaklaştırılması sürecinde BAE ve İsrail'in askerî cuntaya destek olması ve darbe sonrası iktidara gelen Sisi rejimiyle yoğun bir iş birliği sürecine girmesidir.

İlişkilerin normalleşmesi sürecine katkıda bulunan bir başka gelişme de Körfez bölgesinde İsrail yanlı politikaların başını çeken Suudi Arabistan ve BAE'deki liderliklerle ilgilidir. 2015 yılında Kral Abdullah'ın hayatını kaybetmesinin ardından göreve gelen Kral Selman döneminde öne çıkan isim kısa sürede Veliyaht Prens unvanını alan Muhammed bin Selman'dır. MbS olarak da bilinen bin Selman'ın ülkenin fiilî lideri hâline gelmesi ve hemen hemen tüm rakiplerini farklı yöntemlerle elimine etmesi Riyad'ın dış politikasında da önemli

etkiler oluşturmuştur. Aynı dönemde gerek bölgesel gerekse de küresel politikalarda ciddi bir aktör hâline gelen BAE'nin fiilî lideri Abu Dabi Veliyaht Prens Muhammed bin Zayed'in (MbZ) Suudi yönetimi üzerinde de ciddi bir etkiye sahip olması iki ülkenin büyük oranda paralel politikalar izlemesinin önünü açmıştır. Bu politikalarından en göze çarpanı ise İsrail yönetimi ile yakın ilişkiler kurulması ve hatta bölgesel bir ittifak yapılması içerisine girilmesidir. MbZ'nin bölge siyasetinde aktif rol alması ve bunun İsrail tarafından da desteklenmesi bu ittifak yapılmasını kuvvetlendiren bir diğer unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

İki Ülke Arasında Ortak Tehdit: "İran"

İki ülkeyi ortak bir zeminde buluşturan bir diğer unsur, İran'ın iki ülke tarafından da güvenliklerine karşı ortak bir tehdit olarak görülmesidir. İran'ın ortak bir güvenlik tehdidi olarak görülmesi ve bu bağlamda bu ülkelerin, ABD'nin de desteğini alması BAE ve İsrail arasındaki yakınlaşmayı hızlandıran bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD'nin bu bağlamda bir başka çabası da Suudi Arabistan'ı, Abu Dabi-Tel Aviv eksenine kaydırma yönünde olmuştur. Bu çabalar özellikle Donald Trump'ın ABD Başkanı olması ile birlikte yoğunlaşırken Washington'un bölgedeki çıkarları açısından, bu ülkelerin ortak hareket etmeleri yönünde ciddi bir çaba sarf edilmiştir. Nitekim normalleşme anlaşmasının onaylanması hususunda, ABD Başkanı Donald Trump'ın aracılık yapması da bunun ispatı niteliğindedir.

“
BAE ve İsrail tarafından Filistin'in bir sonraki lideri olarak değerlendirilen Dahlan, sonraki süreçte BAE'nin İsrail ile yakınlaşmasında önemli bir aktör olarak değerlendirilmektedir.
”

Yine BAE ve İsrail ilişkilerinin normalleşmesi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek diğer bir olay da Muhammed Dahlan'ın, Abu Dabi Veliyaht Prens Muhammed bin Zayid'in güvenlik danışmanı olarak atanmasıdır. Filistin'de, Fetih Hareketi'nin içerisindeyken İsrail ile ilişkileri olduğu iddiasıyla 2011 yılında Gazze'den sürülen Dahlan, Abu Dabi'ye yerleşmiş ve burada yönetici el-Nahyan ailesi ile olan yakın ilişkiler sayesinde MbZ'nin güvenlik danışmanı olmuştur. BAE ve İsrail tarafından Filistin'in bir sonraki lideri olarak değerlendirilen Dahlan, sonraki süreçte BAE'nin İsrail ile yakınlaşmasında önemli bir aktör olarak değerlendirilmektedir.

İsrail ile BAE arasındaki ilişkilerin normalleşmesi sonuçları açısından da büyük önem arz eden bir gelişme olmuştur. Nitekim Arap dünyasını birleştiren en önemli meselelerin ortadan kalkması yönünde önemli bir dönüm noktası olan bu gelişmenin önümüzdeki dönemde Ortadoğu siyaseti açısından kalıcı sonuçları olacaktır. Anlaşmanın bölgesel düzeyde doğuracağı sonuçlardan en önemlisi, Filistin meselesinin artık Arap dünyasının topyekûn dertlendiği ve savunucusu olduğu bir husus olmaktan

çıkmasıdır. Normalleşme sonrası yaşanacak süreçte diğer bazı ülkelerin de aynı politikayı izlemesi ile Filistin meselesi, Arap dünyasında giderek daha az gündeme gelen bir mesele hâlini alacaktır. Ayrıca Arap ülkeleri arasında, BAE'nin Filistinlilere ihaneti sebebiyle dayanışmanın azalacağı ve İsrail'e karşı bir cephenin kurulmasının daha da zorlaşacağı bir sürece girilecektir.

İsrail-BAE-Suudi Arabistan Ekseni

Anlaşmanın bir başka sonucu da bölgede İsrail, BAE, Suudi Arabistan eksenindeki ittifaka karşı olan Türkiye, Katar, İran, Kuveyt gibi ülkelere yönelik baskıların artacak olmasıdır. Son birkaç yıldaki politikalar göz önünde bulundurulduğunda; dış politikada agresif tavır içerisindeki İsrail-BAE-Suudi Arabistan ekseni, bölgesel rakip olarak gördükleri ya da istedikleri dış politika çizgisine yaklaşmadıkları için söz konusu ülkelere karşı daha sert politikalara başvurabileceklerdir.

Anlaşma ile birlikte, ABD'nin uzun süredir savunduğu bölgeden çekilme argümanı kısmen desteklenmiş olacaktır. Nitekim Washington, kurulan ittifak sayesinde bir taraftan bölgedeki aktif angajmanlarını azaltmış olacak bir taraftan da oluşturduğu ittifak yapılanması ile bölgede kendi çıkarlarını savunacak bir yapı kurmuş olacaktır. Bu ittifakın önündeki en büyük engel Körfez ile İsrail arasında açığa çıkarılmayan, örtülü ilişkilerdi. Normalleşme ile bu örtülü ilişkilerin de ortaya çıkarılabileceği görülmüştür.

“
Anlaşma sonrası İsrail'in Gazze'ye saldırılar düzenlediği ve Trump'ın da sıklıkla zikrettiği hesaba katılırsa anlaşmanın gerek ABD Başkanı Donald Trump ve gerekse İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu tarafından bir iç politika malzemesi olarak kullanılacağı söylenebilir.

Anlaşma ile birlikte İsrail-Filistin meselesinde iki devletli çözüm seçeneği de zayıflayacaktır. Filistin-İsrail meselesi özünde düşünülürse ABD'nin de meseleye ilişkin arabuluculuk vasfını kaybettiği göz önünde bulundurulduğunda, iki devletli çözüm olasılığı daha düşük bir ihtimal olarak kalacaktır. Filistin ve Filistinlilerin hakları, bölgesel ve küresel alanda yine Türkiye ve Katar gibi ülkeler tarafından kuvvetle savunulacaktır.

Anlaşma sonrası İsrail'in Gazze'ye saldırılar düzenlediği ve Trump'ın da sıklıkla zikrettiği hesaba katılırsa anlaşmanın gerek ABD Başkanı Donald Trump ve gerekse İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu tarafından bir iç politika malzemesi olarak kullanılacağı söylenebilir. Nitekim Trump, kasım ayında ABD'de düzenlenecek başkanlık seçimlerinde bu anlamda güçlü bir koz elde etmiş olacaktır. Hükümeti sallantıda olan Netanyahu da kasım ayında düzenlenecek olası bir seçim öncesi önemli bir kazanım elde etmeyi hedeflemiştir.

Son olarak normalleşmenin bir domino etkisi oluşturarak özellikle

Suudi Arabistan, Fas, Bahreyn, Sudan ve Umman tarafından da takip edileceği değerlendirilmektedir. Zira anlaşma sonrası ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun bölge ülkelerinden İsrail, Bahreyn, Sudan ve BAE'yi ziyareti; Trump'ın damadı ve danışmanı Kushner'in de bölgede ilgili ülkelere ziyareti ile perçinlenmiş olacak ve normalleşmenin bir sonraki adımları netleştirilecektir. Fakat Bahreyn'i dışarıda tutarak bu ülkelerden hiçbirisi, İsrail ile ilişkilerini normalleştirme konusunda BAE kadar istekli olmayabilecektir.

BAE ile İsrail arasında imzalanan anlaşmanın Abu Dabi yönetimi açısından kısa ve uzun dönemli sonuçlarını da ele almak faydalı olacaktır. Öncelikle anlaşmanın resmîleşmesi ile birlikte BAE'nin geri dönülemez bir şekilde ABD-İsrail dış politika çizgisine eklemlediği ve bölgedeki İran karşıtı eksenin merkezine oturduğu söylenebilir. Bu tarz bir eklemleme ileride BAE'nin dış politikada manevra alanlarının kısıtlanmasına sebep olacaktır. Çünkü özellikle Füceyra'da meydana gelen tanker saldırıları, Bıkayk ve Hıray's'ta Aramco tesislerinde meydana gelen drone ve balistik füze saldırıları sonrasında BAE, İran'ı direkt olarak suçlamayan ve karşısına almayan bir tavır izlemişti. Normalleşme sebebiyle artık bu tavrın sürdürülebilirliği de kalmamıştır.

Normalleşme hususunda BAE yönetimi ile BAE halkı arasında bir ayrım yapılmalıdır. BAE içerisinde normalleşmeye karşı kişi ve gruplar bulunmaktadır. Öyle ki BAE içerisinde siyasal muhalif gruplar, İsrail ile normalleşmeye karşı direniş birliği kurmuştur. “BAE Normal-

İsrail ve BAE anlaşması Batı'yı memnun etti, Filistinlileri üzdü

Avrupa ülkeleri, İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasında yapılan normalleşme anlaşmasına destek verirken Suudi Arabistan ve Arap Birliğinin anlaşma karşısında sessiz kalması dikkati çekti

ULUSLARARASI ALANDA VE İSLAM DÜNYASINDA ANLAŞMAYA **EN SERT TEPKİ TÜRKİYE'DEN GELDİ**

Türkiye Cumhurbaşkanı
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

"İsrail'le su anda gerek Mısır gerek Yunanistan arasındaki dayanışma, Filistin'e yönelik adım yenileri yutulur bir adım değil"

"Abu Dabi yönetimiyle özellikle diplomatik ilişkileri askıya almak veyahut da bizim de büyükelçiyi geri çekme gibi bir adımımız olabilir"

"Filistin halkının yanındayız. Filistin'i de hiçbir zaman yedirmedik, yedirmeyiz"

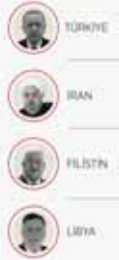
(FHKC)
FİLİSTİN HALK KURTULUŞ CEPHESİ

BAE ile İsrail'in normalleşme anlaşmasını Filistin halkının artına saplanmış bir hamle olarak nitelendirdi

ANLAŞMAYA DESTEK VERENLER

SERT TEPKİ GÖSTERENLER

SESSİZ KALAN ÜLKELER

BINYAMİN NETANYAHU

MUHAMMED BİN ZAYİD AL NAHYAN

leşmeye Karşı Direniş Birliği" ismiyle kurulan yapının hedefinin İsrail ile normalleşmenin reddedilmesi, BAE halkının Filistin davasından vazgeçemediğinin gösterilmesi ve Filistin halkının hak taleplerinin desteklenmesi olduğu belirtilmiştir. Bu gibi gruplar BAE içerisinde yönetime karşı hoşnutsuzlukların artmasının önünü açabilecektir.

BAE, İsrail ile normalleşmeyi ABD'nin teknolojik üstünlüğüne

daha yakın olabilmek amacıyla kullanmak istemektedir. Zira normalleşmeden hemen sonra BAE'nin üst düzey yetkilileri ile ABD Başkanı Donald Trump'ın ve Başkan Danışmanı Jared Kushner'in F-35 savaş uçakları ile ilgili açıklamaları olmuştur. BAE'nin neredeyse altı yıldır F-35 savaş uçaklarını almak istediğini belirten BAE Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Enver Gargaş, normalleşme sonrası bu isteklerin arttığını doğrulamış fakat normalleşme sebe-

biyle bunu bir hediye olarak düşünmediklerini belirtmiştir. Dolayısıyla normalleşmenin BAE'ye askerî birtakım getirilerinin olacağı da beklenmektedir.

“

BAE; kimi çevreler tarafından büyük bir ticari ortak ve müttefik kazanmış, Arap dünyasında öncü bir hamle yapmış gibi lanse edilse de normalleşmenin en büyük zararı, BAE'nin dış politikada manevra alanının daralması olarak görülebilecektir.

”

Sonuç olarak BAE, uzun dönemdir İsrail ile yaklaşmasının sonucunu Trump yönetiminin de desteği ile İsrail ile diplomatik ilişkileri resmîleştirerek almıştır. BAE; kimi çevreler tarafından büyük bir ticari ortak ve müttefik kazanmış, Arap dünyasında öncü bir hamle yapmış gibi lanse edilse de normalleşmenin en büyük zararı, BAE'nin dış politikada manevra alanının daralması olarak görülebilecektir. Zira BAE dış politikasında alınan kararlar büyük oranda ABD-İsrail eksenine yakınlık gösterse de normalleşme sonrasında BAE'nin, ABD ve İsrail ile "hiyerarşik bir ortaklık" kurduğu belirtilebilir. Çünkü Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayid'in 2014-2018 yılları arasında birçok kez Amerikan yetkililerine "bizi kendi başımıza bırakmayın, bölgenin bir mentore ihtiyacı var" ifadelerini kullandığı düşünülürse Abu Dabi'nin, dış politikada manevra alanını kendi eliyle daralttığı söylenebilecektir.■